

ҚАРОРИ
Пленуми Суди Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон
№1

аз 26 декабри соли 2023

шаҳри Душанбе

**Дар бораи баъзе масъалаҳое, ки дар таҷрибаи судӣ ҳангоми татбиқ
намудани Кодекси манзили Ҷумҳурии Тоҷикистон ба миён меоянд**

Бинобар қабул гардидани Кодекси манзил ва Кодекси маданияи Ҷумҳурии Тоҷикистон, бо мақсади ҷорӣ намудани таҷрибаи яхела ва татбиқи дурусти меъёрҳои қонунгузорӣ оид ба манзил дар асоси моддаи 25 Қонуни конститутсионии Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи судҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон», Пленуми Суди Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон,

Қ А Р О Р Қ А Р Д:

1. Мувофиқи муқаррароти моддаи 36 Конститутсияи Ҷумҳурии Тоҷикистон ҳар кас ба манзил ҳуқуқ дорад. Тибқи талаботи қисми 1 моддаи 1 Кодекси манзили Ҷумҳурии Тоҷикистон (минбаъд – Кодекси манзил) ҳама гуна амал (беамалӣ), ки барои амалишавии ҳуқуқ ба манзил монеъ мегардад, манъ аст. Аз ин рӯ, риояи меъёрҳои қонунгузорӣ оид ба манзил яке аз шартҳои асосии таъмини кафолати конститутсионии ҳуқуқ ба манзил мебошад.

Дикқати суд, судяҳо ба он ҷалб карда шаванд, ки ҳуқуқ ба манзили кофӣ дар санадҳои ҳуқуқии байналмилалӣ оид ба ҳуқуқи инсон, ки Тоҷикистон эътироф кардааст, аз ҷумла, дар Эълومияи умумии ҳуқуқи башар аз 10 декабри соли 1948, Паймони байналмилалӣ оид ба ҳуқуқҳои шаҳрвандӣ ва сиёсӣ аз 16 декабри соли 1966 ва Паймони байналмилалӣ оид ба ҳуқуқҳои иқтисодӣ, иҷтимоӣ ва фарҳангӣ аз 16 декабри соли 1966 пешбинӣ шудааст.

2. Суди юрисдиксияи умумӣ ҳифзи ҳуқуқи вайронгардидаи манзилро тибқи тартиби тобеияти идоравӣ, ки бо Кодекси муҳофизатии граждании Ҷумҳурии Тоҷикистон (минбаъд - КМГ ҚТ) муқаррар шудааст, таъмин менамояд.

Мувофиқи талаботи сарҳати якуми қисми 1 моддаи 24 КМГ ҚТ судҳо парвандаҳоро оид ба даъвои шаҳрвандон, ташкилот, мақомоти ҳокимияти давлатӣ ва мақомоти худидоракунии шаҳрак ва деҳот дар хусуси ҳифзи ҳуқуқи вайроншуда ё мавриди баҳс қарордошта, озодӣ ва манфиатҳои қонунӣ, оид ба баҳсҳое, ки аз муносибатҳои ҳуқуқи манзил бармеоянд, баррасӣ ва ҳал менамоянд.

Парвандаҳо оид ба баҳсҳои манзил аз ҷониби суд дар асоси аризаи даъвогии (ариза, шикоят) шахсони манфиатдор, шахсоне, ки дар моддаи 48

КМГ ҚТ пешбинӣ шудаанд ва ё прокурор бо тартиби муқаррарнамудаи моддаи 47 КМГ ҚТ баррасӣ карда мешаванд.

3. Агар зимни баррасӣ ва ҳалли баҳсҳо байни меъёрҳои Кодекси манзил ва дигар санадҳои меъёрии ҳуқуқии баробардараҷа ихтилофот ва номутобикатӣ ошкор гардад, суд, судяҳо бояд дар назар дошта бошанд, ки меъёрҳои Кодекси мазкур ҳамчун қонуни махсус қувваи бештари ҳуқуқӣ доранд.

Манзили истиқоматӣ метавонад объекти ҳам муносибатҳои ҳуқуқи маданӣ ва ҳам ҳуқуқи манзил бошад. Суд, судяҳо бояд дар назар дошта бошанд, ки ҳуқуқи маданӣ дар тафовут аз ҳуқуқи манзил муносибатҳоро вобаста ба соҳибӣ, истифода ва ихтиёрдорӣ манзили истиқоматӣ ҳамчун объекти муомилоти маданӣ ба танзим мебарорад (мисол, аҳдҳо вобаста ба манзили истиқоматӣ).

4. Кодекси манзил қувваи бозгашт надорад ва нисбат ба муносибатҳое татбиқ мешавад, ки пас аз мавриди амал қарор додани он ба миён омаданд.

Муносибатҳои ҳуқуқие, ки бо қонунгузори манзил ба танзим дароварда мешаванд, мумкин аст хусусияти давомнок дошта бошанд. Дар ин ҳолат меъёрҳои Кодекси манзил танҳо нисбат ба он ҳуқуқу уҳдадорӣҳои субъектони муносибати ҳуқуқӣ паҳн мегардад, ки пас аз мавриди амал қарор додани он ба миён омадаанд.

Аз ин рӯ, ҳангоми баррасии парвандаи мушаххас муайян намудан зарур аст, ки муносибатҳои ҳуқуқии баҳсноки манзилии тарафҳо кай ба миён омадаанд (масалан, агар ҳуқуқи даъвогар ба истифодаи манзил то 1 сентябри соли 2022 вайрон шуда бошад, дар ин ҳолат меъёрҳои Кодекси манзил дар таҳрири соли 1997 татбиқ карда мешавад).

5. Номгуи иштирокдорони муносибатҳо оид ба манзил дар қисмҳои 2 ва 3 моддаи 5 Кодекси манзил муайян шудааст. Ба онҳо шахсони воқеӣ ва ҳуқуқӣ, мақомоти давлатӣ, мақомоти худидоракунии шаҳрак ва деҳот, инчунин, шаҳрвандони хориҷӣ ва шахсони бешаҳрванд мансубанд.

Муносибатҳо оид ба манзил, ки иштирокдорони онҳо шаҳрвандони хориҷӣ ва шахсони бешаҳрванд мебошанд, тибқи қонунгузори Ҷумҳурии Тоҷикистон танзим мегарданд, агар санадҳои ҳуқуқии байналмилалии эътирофнамудаи Тоҷикистон тартиби дигарро пешбинӣ накарда бошанд.

Мувофиқи муқаррароти моддаи 11 Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон “Дар бораи вазъи ҳуқуқии шаҳрвандони хориҷӣ ва шахсони бешаҳрванд дар Ҷумҳурии Тоҷикистон” шаҳрвандони хориҷӣ ва шахсони бешаҳрванд барои ба истифодаи муваққатӣ гирифтани манзили истиқоматӣ ҳуқуқ доранд.

Ҳамзамон, ҳангоми ҳалли баҳсҳои манзил, ки иштирокдорони онҳо шаҳрвандони хориҷӣ ва шахсони бешаҳрванд мебошанд, бояд дар назар дошт, ки барои шахсони зикршуда моддаҳои 25, 65 ва 95 Кодекси манзил, ки ҳуқуқу уҳдадорӣҳои аъзои оилаи молики манзили истиқоматӣ, кироиягири манзили истиқоматӣ тибқи шартномаи кироияи иҷтимоӣ ва кироиягири манзили истиқомати махсусгардонидашударо муайян менамояд, маҳдудият пешбинӣ накардааст.

6. Объекти муносибатҳои ҳуқуқи манзил манзили истиқоматие эътироф мешавад, ки мафҳум ва намудҳои он дар моддаҳои 4 ва 8 Кодекси манзил муайян шудааст. Манзили истиқоматӣ – молу мулкӣ ғайриманқул дар намуди хонаи истиқоматӣ, қисми хонаи истиқоматӣ, хона дар бинои бисёрхонагӣ, қисми хона, ҳуҷра, ки барои истиқомати доимии шахрвандон пешбинӣ шудааст ва ба қоидаю меъёрҳои санитарии гигиенӣ, техникӣ, экологӣ, меъмурию шахрсозӣ, зидди сӯхтор ва ба талаботи дигари пешбиниамудаи қонунгузорию Ҷумҳурии Тоҷикистон ҷавобгӯ мебошад.

Суд, судяҳо бояд дар назар дошта бошанд, ки баҳисобгирии давлатии фонди манзил, бақайдгирии давлатии манзили истиқоматӣ ва назорати давлатии фонди манзил, ки дар ҳудуди дахлдор ҷойгир аст, инчунин, бо тартиби муқарраргардида барои истиқомат номувофиқ эътироф намудани манзилҳои истиқоматии фонди манзили коммуналӣ аз ҷониби мақомоти иҷроияи маҳаллии ҳокимияти давлатӣ, мақомоти худидоракунии шаҳрак ва деҳот, инчунин мақомоти ваколатдори давлатӣ амалӣ мегардад.

7. Ҳангоми баррасӣ ва ҳалли баҳсҳо вобаста ба ҳифзи ҳуқуқи манзил, бояд кафолати конститусионӣ, ки манзили шахс дахлнопазир буда, касеро аз манзил маҳрум кардан манъ аст, ба инобат гирифта шавад.

Принсипи дахлнопазирии манзил онро ифода мекунад, ки ба манзили шахс зӯран даромадан манъ аст, ба истиснои мавридҳои, ки қонун муқаррар кардааст.

Принсипи манъи худсарона аз манзил маҳрум кардан маънои онро дорад, ки ҳеҷ кас аз манзилаш бароварда намешавад ва ё аз ҳуқуқи истифодабарии манзил маҳрум карда намешавад, ба истиснои ҳолатҳои, ки дар Кодекси манзил ва дигар санадҳои қонунгузорӣ пешбинӣ шудаанд.

Суд, судяҳо бояд дар назар дошта бошанд, ки мутобиқи муқаррароти қисми 3 моддаи 7 Кодекси манзил аз рӯи қиёс (қонун, ҳуқуқ) татбиқ намудани меъёрҳои, ки ҳуқуқ ба манзилро маҳдуд ва ҷавобгариро муқаррар менамоянд, манъ аст.

8. Кодекси манзил муҳлати умумии даъво барои ҳифзи ҳуқуқҳои манзилии вайронгардида муқаррар накардааст. Бинобар ин ба муносибатҳои баҳсноки манзилӣ меъёрҳои Кодекси маданияи Ҷумҳурии Тоҷикистон оид ба давомияти муҳлати умумии даъво татбиқ мегардад.

Муҳлати умумии даъво ба муносибатҳои баҳсноки манзилӣ, ки яке аз асосҳои онҳо шартнома мебошад (масалан, шартномаҳои кирои манзили истиқоматии иҷтимоӣ, кирои манзили истиқоматии махсусгардонидашуда, зеричораи манзили истиқоматӣ, истифодаи манзили истиқоматӣ аз ҷониби аъзоёни оилаи молик ва ё кирои манзили истиқоматӣ) татбиқ мегардад.

9. Зимни баррасии баҳсҳо дар бораи ҳуқуқи иштирокдорони моликияти ҳиссагӣ ба манзили истиқоматӣ ё биноҳои бисёрхонагии сохташуда (моддаҳои 18-19 Кодекси манзил) суд, судяҳо бояд ба инобат гиранд, ки ба ҳуқуқи моликият ба иштирокдорони моликияти ҳиссагӣ, ки сохтмони хонаи истиқоматӣ ё бинои бисёрхонагӣ аз ҳисоби онҳо маблағгузорӣ карда шудааст,

мутаносибан ба ҳиссаи иштироки онҳо тааллуқ дорад, агар бо қонунгузорӣ ё шартномаи тарафҳо тартиби дигар пешбинӣ нашуда бошад.

Агар иштирокдори моликияти ҳиссагӣ то бақайдгирии давлатии ҳуқуқи моликият ба манзили истиқоматӣ ё биноҳои бисёрхонагии сохташуда вафот карда бошад, масъалаи ҳуқуқ ба ҳисса тибқи меъёрҳои ҳуқуқ ба мерос ҳал карда мешавад.

Ҳисса дар сохтмони манзили истиқоматӣ ё биноҳои бисёрхонагӣ, ки ба зану шавҳар то ақди никоҳ тааллуқ дошт, моликияти ҳар кадоми онҳо ба ҳисоб меравад. Агар ҳуқуқи моликият ба ҳонаи истиқоматӣ ё бинои бисёрхонагии сохташуда, пас аз бастанӣ ақди никоҳ ба қайди давлатӣ гирифта шавад, дар ин сурат ин манзили истиқоматӣ моликияти танҳо иштирокдори моликияти ҳиссагӣ ба ҳисоб меравад.

10. Ҳангоми баррасии баҳсҳо дар хусуси татбиқи ҳуқуқи молик ба соҳибӣ, истифода ва ихтиёрдории манзили истиқоматӣ, суд, судяҳо бояд дар назар дошта бошанд, ки қонунгузор ҳадди татбиқ намудани ҳуқуқ ба моликиятро (қисми 3 моддаи 23 Кодекси манзил) муайян намудааст.

Истифодабарии манзили истиқоматӣ ё қисми он барои амалӣ намудани фаъолияти касбӣ ё фаъолияти соҳибкории инфиродӣ бо риояи қонунгузорию Ҷумҳурии Тоҷикистон иҷозат дода мешавад. Вайрон кардани ҳадди муқаррарнамудаи қонун оид ба татбиқи ҳуқуқи соҳибмулкӣ ба манзили истиқоматӣ боиси нисбати молик татбиқ намудани чораҳои ҷавобгарии пешбиниамудаи қонунгузорӣ мегардад.

11. Суд, судяҳо зимни баррасии баҳсҳо дар бораи аъзои оилаи молик эътироф намудани шахс бояд ба назар гиранд, ки тибқи талаботи моддаи 24 Кодекси манзил ҳамсар, фарзандон (фарзандхондшудагон), падару модар (фарзандхондқунандагон), бобо, бибӣ, наберагон ва аберағони молик, ки бо ӯ доимӣ дар ҳонаи истиқоматии ба ӯ тааллуқдошта якҷоя истиқомат мекунанд, аъзои оилаи молик эътироф мешаванд.

Ҳамсар – зану шавҳаре фаҳмида мешавад, ки ақди никоҳи онҳо дар мақомоти давлатии сабти асноди ҳолати шахрвандӣ ба қайд гирифта шудааст.

Ҳангоми баррасӣ намудани баҳсҳо оид ба аъзои оилаи молик эътироф намудани ҳамсар, суд, судяҳо бояд муқаррароти моддаҳои 327 Кодекси маданияи Ҷумҳурии Тоҷикистон (минбаъд Кодекси маданӣ) ва 34 Кодекси оилаи Ҷумҳурии Тоҷикистонро ба инобат гиранд, зеро манзили истиқоматӣ метавонад моликияти муштарак, якҷоя ва ё ҳиссагии онҳо бошад. Дар чунин ҳолат зарурати аъзои оилаи молик эътироф намудани ҳамсар ҷой надорад.

12. Дар ҳолатҳои истисноӣ шахсони дигар низ метавонанд аъзои оилаи молик эътироф шаванд, ки новобаста аз муносибатҳои хешутаборӣ (мисол, бародар, хоҳар, келин, домод, бародарзода, хоҳарзода ва дигарон) бо розигии молик, ҳамчун аъзои оилаи ӯ дар ҳамин манзили истиқоматӣ, ба таври доимӣ бо молик истиқомат карда бошанд.

Тахти мафҳуми розигии молик ҳолатҳои эътироф шуда метавонанд, ки молики манзили истиқоматӣ бо ирода ва розигии худ шахси дигарро чун аъзои

оила ба манзили истиқоматиаш барои истиқомати доимӣ маскун намудааст бошад.

Дар баробари бо розигии молик маскун шудани шахсони зикршуда, инчунин бояд мақсад ва мазмуни иродаи молик муайян карда шавад, аз ҷумла, оё шахс ба манзили истиқоматии молик ҳамчун аъзои оила маскун карда шудааст ё ин ки манзили истиқоматӣ бо асосҳои дигар барои истиқомат намудан ба ӯ пешниҳод шудааст (мисол, ба сифати сокини муваққатӣ, дар асоси шартномаи иҷора ва ғайра), ба хусусияти яққоя зиндагонӣ кардани онҳо дар ҳамин манзили истиқоматӣ баҳои ҳуқуқӣ дода шавад.

Танҳо ҳолати бо розигии молик дар қайди манзили истиқоматӣ будани шахс барои аъзои оилаи молик эътироф намудан асос шуда наметавонад ва он дар маҷмӯъ бо дигар далелҳо баҳо дода мешавад.

Мавҷуд будани розигии молик дар асоси баёноти тарафҳо, шахсони сеюм, нишондоди шохидон, далелҳои хаттӣ ва дигар далелҳо муайян мегардад.

Тахти мафҳуми ҳамин манзили истиқоматӣ он манзили фаҳмида мешавад, ки шахс бо розигии молики манзили истиқоматӣ дар ҳамин манзил ба таври доимӣ бо ӯ истиқомат кардааст.

Ба таври доимӣ бо молики манзил истиқомат намудани шахс ҳолате фаҳмида мешавад, ки ҳамин шахс бифосила ва давомдор бо молик дар манзили истиқоматии ӯ зиндагӣ карда бошад.

Барои шаҳрвандони хоричӣ ва шахсони бешаҳрванд бошад давомнокии истиқомати онҳо аз рӯзи гирифтани гувоҳномаи иқомат дар ҳудуди Ҷумҳурии Тоҷикистон ба ҳисоб гирифта мешавад.

Агар ҳуқуқи моликияти ҷавобгар ба манзили истиқоматӣ бо тартиби дахлдор бақайдгирии давлатиро нагузашта бошад, ҳолати мазкур барои ҳалли баҳс дар бораи аъзои оилаи молики манзили истиқоматӣ эътироф намудан монеа шуда наметавонад. Дар ҷунин ҳолат муқаррароти моддаи 24 Кодекси манзил оид ба аъзои оилаи молики манзили истиқоматӣ эътироф намудан татбиқ мегардад.

Мансубияти манзили истиқоматиро ба номи ҷавобгар қарорҳои мақомоти иҷроияи ҳокимияти давлатӣ, мақоми ваколатдори давлатӣ, инчунин маълумотномаҳои дахлдори ҷамоатҳо, колхозҳо, совхозҳо дар бораи ҷудо намудани қитъаи замин барои сохтмони манзили истиқоматӣ ва дигар далелҳо шаҳодат дода метавонанд.

13. Тибқи талаботи моддаи 25 Кодекси манзил аъзои оилаи молики манзили истиқоматӣ ҳуқуқ доранд дар баробари молик манзили истиқоматиро истифода баранд, агар ҳангоми маскун шудани онҳо ба манзили истиқоматии мазкур тартиби дигар муқаррар нашуда бошад.

Аз ҷумла, тарафҳо метавонанд дар хусуси барои истифодаи аъзои оилаи молик ҷудо намудани ҳуҷраи алоҳида, тартиби истифодабарии иншооти умумӣ, андозаи иштирок дар пардохти хароҷоти ниғаҳдории манзили истиқоматӣ, хароҷоти коммуналӣ ва ғайра ба созиш оянд.

Кодекси манзил нисбат ба тартиб, шакл ва шартҳои бастанӣ ҷунин созишномаҳо талаботи махсусро пешбинӣ накардааст, аз ин рӯ ба онҳо

қоидаҳои Кодекси маданияи Ҷумҳурии Тоҷикистон дар бораи аҳдҳо татбиқ карда мешаванд.

Аъзои оилаи молики манзили истиқоматӣ дигар аъзои оилаи худро ба қисми манзили истиқоматии барояш ҷудонамудаи молик танҳо бо розигии охирон маскун карда метавонад, вале барои маскун намудани фарзандони ноболиғи ӯ чунин розигӣ талаб карда намешавад.

Ҳамзамон, аъзои оилаи молики манзили истиқоматӣ ҳангоми истифодабарии манзили истиқоматӣ уҳдадоранд аз ҷумла, манзили истиқоматиро дар ҳолати муносиб нигоҳ доранд, талаботи санитарияу гигиенӣ, зиддисӯхтор, қоидаҳои истифодабарии манзили истиқоматиро риоя кунанд, маблағи хизматрасониҳои коммуналӣ, таъмири манзили истиқоматӣ ва маблағҳои дигарро вобаста ба истифода ва нигоҳдории зарурии манзили истиқоматӣ саривақт пардохт намояд. Ғайр аз ин, аъзои оилаи молик набояд манзили истиқоматиро ба зарари манфиатҳои давлат, ҷамъият ва шаҳрвандони дигар истифода намуда, уҳдадоранд ҳуқуқи манфиатҳои қонунии ҳамсояҳоро эҳтиром ва риоя намоянд.

14. Кодекси манзил асосҳои кӯчонидани аъзои оилаи молики манзили истиқоматиро мушаххас пешбинӣ намудааст. Дар асоси талаботи молик шахсони зикршуда метавонанд аз манзили истиқоматӣ кӯчонида шаванд, агар мунтазам ҳуқуқ ва манфиатҳои қонунии дигар истиқоматкунандагон, ҳамсояҳоро вайрон кунанд. Таҳти ин мафҳум амалҳои доимӣ ва такроршаванда оид ба истифодаи манзили истиқоматӣ сарфи назар аз ҳуқуқ ва манфиатҳои қонунан ҳифзшавандаи шаҳрвандон, инчунин вайрон намудани талаботи санитарияу гигиенӣ, экологӣ, дигар талаботи қонунгузорӣ, қоидаҳои истифодабарии манзили истиқоматӣ (масалан, шабона ва аз меъёри иҷозатдодашуда баланд гӯш кардани мусиқӣ, тамошои оинаи нилгун, навохтани асбобҳои мусиқӣ, ба ҷо овардани корҳои таъмиру сохтмонӣ ва дигар амалҳои, ки боиси вайрон намудани оромии шаҳрвандон ва хомӯшии шабона мегардад, вайрон кардани тартиботи ҷамъиятӣ ва ғайра) фаҳмида мешаванд, ки ҳамроҳ зиндагӣ карданро имконнопазир менамоянд. Инчунин, барои истифодабарии ғайрмақсадноки манзили истиқоматӣ, ки аз истифодаи он на барои истиқомати шаҳрвандон, балки бо дигар мақсад (масалан, ҳамчун корхона, офис, анбор истифода намудан, ҷойгир намудани истеҳсолоти саноатӣ, нигоҳдорӣ ва парвариши ҳайвонот ва дигарҳо), яъне табдил додани манзили истиқоматӣ ба ғайриистіқоматӣ иборат аст.

Суд, судяҳо ҳангоми баррасӣ ва ҳалли даъвои молик оид ба кӯчонидани аъзои оилаи молик ва шахсони дигар бо ҳамин ва дигар асосҳои дар қисми 2 моддаи 26 Кодекси манзил пешбинишуда бояд муайян намоянд, ки оё молик дар бораи қатъ намудани чунин амалҳо онҳоро огоҳ намудааст, барои бартараф кардани вайроншавӣ муҳлати муайян пешниҳод кардааст ва тадбирҳои огоҳонӣ дар ҳама гуна шакл (хатгӣ ё шифоҳӣ) натиҷа додаанд ё не.

Дар баробари ин, дар назар доштан зарур аст, ки муҳлати дар огоҳинома муқаррарнамудаи молик барои бартараф намудани вайронкуниҳои зикршуда

бояд ба принципҳои оқилона, одилона ва бовиҷдонона ҷавобгӯ ва барои иҷро намудани амалҳои дар он пешбинишуда воқеӣ бошад.

15. Агар аз талаботи даъвогӣ дар бораи бартараф намудани монеагҳои ҷавобгар оид ба истифодабарии манзили истиқоматӣ ва ё маскун намудан муайян гардад, ки санади эътибори қонунӣ пайдокардаи суд оид ба маскун кардан ба манзили истиқоматӣ мавҷуд аст ва мақсади даъвогар аз нав маскун шудан ба ҳамон манзили истиқоматӣ мебошад, суд, судяҳо бояд дар назар дошта бошанд, ки бо Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон “Дар бораи истеҳсолоти иҷро” тартиби аз нав иҷро намудани ҳуҷҷати иҷро оид ба маскун намудан ва таъмини беамонияти истифодабарии манзили истиқоматӣ ба танзим дароварда шудааст.

16. Мувофиқи талаботи қисми 1 моддаи 45 Кодекси манзил манзилҳои истиқоматии фонди манзили давлатӣ тибқи шартномаи кирои иҷтимоӣ ба шахрвандони Ҷумҳурии Тоҷикистон, ки ба манзили истиқоматӣ эҳтиёҷ доранд ва дар маҳалли аҳолинишини мазкур доимӣ истиқомат ё кор мекунанд, барои истифодабарӣ дода мешаванд.

Асоси ҳуқуқи шартномаи кирои иҷтимоии манзили истиқоматӣ қарори раиси шаҳр, ноҳия, ҷамоати шаҳрак ва деҳот дар ҳудуди маҳалли аҳолинишини мазкур ва дар ҷойи кор бошад, қарори маъмурияти корхона, муассиса ва ташкилот дар мувофиқа бо иттифоқҳои касаба ё дигар мақомоти намояндагии кормандони ташкилоти мазкур мебошад. Қарори зикршуда бояд бо риояи талаботи боби 11 Кодекси манзил қабулкарда шавад.

Дар Кодекси манзил асосҳо, тартиб ва оқибатҳои беэътибории қарор оид ба додани манзили истиқоматӣ тибқи шартномаи кирои иҷтимоӣ пешбинӣ нашудааст. Бинобар ин суд, судяҳо бояд ба инобат гиранд, ки вайрон намудани талаботи Кодекси манзил зимни қабули қарор оид ба додани манзили истиқоматӣ тибқи шартномаи кирои иҷтимоӣ асос барои пешниҳоди даъво ба суд оид ба беэътибор донистани қарор, шартномаи кирои иҷтимоӣ ва кӯчонидани шахсони дар он истиқоматкунанда шуда метавонад. Бо назардошти он ки талаботи зикршуда бо ҳам алоқаманд мебошанд, онҳо метавонанд дар як муурофияи даъвогӣ баррасӣ ва ҳал карда шаванд.

Талабот оид ба беэътибор донистани қарор ва шартномаи кирои иҷтимоӣ дар асоси он басташуда тибқи муқаррароти Кодекси маданӣ ва бо асосҳои дар моддаи 83 Кодекси манзил пешбинишуда, инчунин дигар санадҳои меъёрии ҳуқуқӣ ҳал карда мешавад.

17. Доираи шахсоне ки аъзои оилаи кироагирӣ манзили истиқоматӣ мебошанд, дар қисми 1 моддаи 64 Кодекси манзил муайян гардида, ба онҳо ҳамсар, фарзандон, падару модар, бобо, бибӣ, наберагон ва аберағони кироагир дохил мешаванд.

Дар ҳолатҳои истисноӣ шахсони дигар низ метавонанд аъзои оилаи кироагир эътироф карда шаванд, агар кироагир онҳоро ба сифати аъзои оила ба ҳамин манзили истиқоматӣ бо розигии кироагир маскун карда бошад.

Тибқи талаботи қисми 3 моддаи 64 Кодекси манзил баҳсҳо дар хусуси аъзои оилаи кироягир эътироф кардани шахс бо тартиби судӣ ҳал карда мешаванд.

Мувофиқи талаботи қисми 1 моддаи 65 Кодекси манзил аъзои оилаи кироягири манзили истиқоматӣ тибқи шартномаи кироияи иҷтимоӣ, ки бо ӯ якҷоя истиқомат мекунанд, новобаста аз он ки онҳо дар баробари кироягир ба манзил маскун гардиданд ва ё минбаъд ба сифати аъзои оила маскун карда шуданд, бо кироягир ҳуқуқ ва уҳдадориҳои баробар доранд.

Ҳангоми баррасӣ ва ҳалли баҳсҳо оид ба аъзои оилаи кироягир эътироф намудани шахсони дигар, суд, судяҳо бояд мазмуни иродаи кироягирро муайян намоянд, ки оё ӯ онҳоро ҳамчун аъзои оилааш ба манзили истиқоматӣ маскун кардааст ва ё манзили истиқоматиро бо асосҳои дигар ба онҳо пешниҳод намудааст (масалан, ба сифати сокинони муваққатӣ ва ғайра). Ҳамзамон бояд давомнокии муҳлати истиқомати онҳо дар манзили истиқоматӣ, мавҷудияти ҳуқуқи истифодаи манзили дигар ва ё маҳрум шудан аз ҳуқуқи истифодаи он муқаррар карда шавад. Дар сурати мавҷуд будани баҳс ҳолатҳои мазкур бо ҳама гуна воситаҳои исбот тасдиқ карда мешаванд.

18. Агар шахс аз аъзои оилаи кироягир баромада, дар манзили ишғолнамудааш истиқоматро идома диҳад, ӯ бо аъзои оилаи кироягир ҳуқуқи уҳдадориҳои баробар дорад.

Бо назардошти он ки собиқ аъзои оилаи кироягири манзили истиқоматӣ тибқи шартномаи кироияи иҷтимоӣ бо кироягир аз рӯи уҳдадориҳои шартномаи мазкур масъулияти муштаракӣ молумулкӣ дорад, ӯ ҳуқуқ дорад аз кироядех ва кироягир талаб намояд, ки бо ӯ оид ба тартиб ва ҳаҷми иштирок дар пардохти маблағи истифодабарии манзили истиқоматӣ ва хизматрасониҳои коммуналӣ, таъмир ва нигоҳдории манзили истиқоматӣ созишномаи алоҳида баста шавад. Кироягири манзили истиқоматӣ низ ҳуқуқ дорад бо чунин талабот муроҷиат намояд. Баҳсҳо оид ба рад намудани бастанӣ чунин созишнома ва ё доир ба мазмуни он ба мувофиқа наомадани тарафҳо, бо тартиби судӣ ҳал карда мешаванд.

19. Мутобиқи моддаи 66 Кодекси манзил ҳангоми муваққатан ғоиб будани кироягир ва аъзои оилаи ӯ тибқи шартномаи кироияи иҷтимоӣ, ҳуқуқи онҳо ба манзили истиқоматӣ, ба истиснои ҳолатҳои бо қонун пешбинӣ гардидани муҳлати зиёдтар, ба муддати шаш моҳ нигоҳ дошта мешавад.

Бо талаботи шахсони манфиатдор маҳрумшуда эътироф намудани кироягир ва аъзои оилаи ӯ аз ҳуқуқи истифодабарии манзили истиқоматӣ тибқи шартномаи кироияи иҷтимоӣ бо сабаби зиёда аз муҳлати муқаррарнамудаи қонун ғоиб будан, бо тартиби судӣ баррасӣ карда мешавад.

Ҳангоми баррасии чунин баҳсҳо бояд ҳолатҳои зерин муайян карда шаванд: сабаби ғоиб будани ҷавобгар дар манзили истиқоматӣ ва давомнокии он, оё тарк намудани манзили истиқоматӣ маҷбурӣ буд (муносибати хусуматнок дар оила, бекор кардани акди никоҳ), хусусияти ихтиёрӣ ва муваққатӣ дорад (қор, таҳсил, муолиҷа) ё ин ки доимӣ (ба маҳалли истиқомати дигар кӯчидан, аз манзил баровардани молу мулк, бастанӣ никоҳи нав ва

ғайра). Инчунин бояд мавҷуд будани монеагии шахсони дигар барои истифодаи манзили истиқоматӣ, ки дар он истиқомат менамоянд, соҳиби ҳуқуқи истифодаи манзили дигар гардидани ҷавобгар дар ҷойи нав, иҷро намудани уҳдадориҳо аз рӯи шартнома оид ба пардохти истифодабарии манзили истиқоматӣ, хизматрасониҳои коммуналӣ ва ғайраҳо муайян карда шавад.

Агар муайян гардад, ки сабаби зиёда аз муҳлати муқаррарнамудаи қонун ғойб будани онҳо узрнок аст, суд даъворо рад менамояд.

Ҳолати баргаштани кироягир ва аъзои оилаи ӯ, ки зиёда аз муҳлати муқаррарнамудаи қонун ғойб буда, то баррасии даъво оид ба маҳрумшуда эътироф намудан нисбати онҳо пешниҳод шудааст, асос барои рад намудани даъво шуда наметавонад ва суд ба ин ҳолат бояд дар маҷмӯъ бо далелҳои дигари ҷамъовардашуда баҳо диҳад. Агар ҷавобгари зиёда аз муҳлати муқаррарнамудаи қонун бе сабабҳои узрнок ғойббуда ба манзили истиқоматӣ бе розигии аъзои оила маскун шавад, суд наметавонад ӯро аз ҳуқуқи истифодаи манзил маҳрумшуда эътироф намояд.

Танҳо ҳолати надоштани ҳуқуқи истифода ба дигар манзили истиқоматӣ тибқи шартномаи кироияи иҷтимоӣ ва ё ҳуқуқи моликият далели дар манзили баҳсӣ муваққатан ғойб будани шаҳрванде, ки аз манзили истиқоматӣ ба маҳалли истиқомати дигар ихтиёран кӯчидааст, эътироф шуда наметавонад, зеро тибқи талаботи қисми 2 моддаи 1 Кодекси манзил шаҳрвандон ҳуқуқҳои манзилии ба онҳо тааллуқдоштаро ихтиёран амалӣ менамоянд.

20. Суд, судяҳо бояд ба назар гиранд, ки тибқи талаботи қисми 2 моддаи 2 Кодекси манзил бекор кардани шартномаи кироияи иҷтимоӣ ва кӯчонидани шаҳрвандон аз чунин манзили истиқоматӣ бо талаби кироядеҳ ё мақомоти иҷроияи маҳаллии ҳокимияти давлатӣ ва худидоракунии шаҳрак ва деҳот танҳо бо тартиб ва асосҳои, ки Кодекси манзил пешбинӣ намудааст, имконпазир аст. Дар чунин ҳолат, меъёрҳои Кодекси маданӣ нисбат ба муносибатҳо оид ба бекор ва қатъ намудани шартномаи кироияи иҷтимоии манзили истиқоматӣ татбиқ карда намешаванд.

21. Зимни қабули аризаи даъвогӣ оид ба кӯчонидани ҷавобгар аз манзили истиқоматӣ бо додани дигар манзили истиқоматӣ, судя бояд санҷад, оё дар аризаи даъвогӣ суроғи манзили истиқомати мушаххаси ба ҷавобгар пешниҳод гардида, ва озод будани он аз ҳуқуқҳои шахсони дигар, нишон дода шудааст ё не. Дар сурати мавҷуд набудани чунин маълумот судя аризаи даъвогиро дар асоси таъинот беҳаракат монанда, барои бартараф намудани норасогиҳо муҳлат пешниҳод менамояд.

Оид ба парвандаҳо дар бораи кӯчонидани шаҳрвандон бо додани дигар манзили истиқоматӣ бо асосҳои моддаи 76 Кодекси манзил дар ҳолате, ки манзили истиқоматӣ ва ё хонае, ки дар он манзили истиқоматӣ ҷойгир аст, вайрон (бартараф) карда шавад ё нобуд шуда бошад, манзили истиқоматӣ ба манзили ғайриистіқоматӣ табдил дода шуда бошад, манзили истиқоматӣ барои истиқомат номувофиқ эътирофшуда бошад, дар натиҷаи гузаронидани таъмири асосӣ ё азнавсозии хона нигоҳ доштани манзили истиқоматӣ

имконнопазир бошад ё масоҳати умумии он кам гардад, ки дар натиҷа кироиягир ва аъзои оилаи ӯ ба манзили истиқоматӣ эҳтиёҷманд эътироф карда шаванд, суд, судяҳо бояд ба назар гиранд, ки дигар манзили истиқоматӣ тибқи шартномаи кироияи иҷтимоӣ, ки ба шаҳрванд пешниҳод карда мешавад, бояд ба талаботи моддаҳои 53-54 ва 79 Кодекси манзил ҷавобгӯ бошад.

Дар сурати қонё намудани даъво оид ба кӯчонидани шаҳрвандон аз манзили истиқоматӣ бо асоси дар боло зикргардида, дар қисми хулосавии ҳалнома бояд суроғи манзили истиқоматӣ, ки тибқи шартномаи кироияи иҷтимоӣ пешниҳод карда мешавад ва ҳамаи шахсони кӯчонидашаванда нишон дода шаванд.

Зимни баррасии даъвои кироиядеҳ оид ба бекор кардани шартномаи кироияи иҷтимоӣ ва кӯчонидани кироиягир бо аъзои оилааш бо додани дигар манзили истиқоматӣ бо сабаби пардохт накардани маблағи истифодабарии манзили истиқоматӣ ва хизматрасониҳои коммуналӣ дар муҳлати зиёда аз шаш моҳ бе сабабҳои узрнок, бояд муайян карда шаванд, ки бо кадом сабаб ва дар кадом муҳлат кироиягир ва аъзоёни оилаи ӯ уҳдадорӣ пардохти маблағи истифодабарии манзили истиқоматӣ ва хизматрасониҳои коммуналӣро иҷро накарданд.

Барои ҳалли ин гуна баҳсҳо ҳолати аз ҷониби кироиягир ва аъзои оилааш бефосила дар муҳлати зиёда аз шаш моҳ пай дар пай пардохт накардани ҳарҷоти зикршуда аҳамияти ҳуқуқӣ дорад.

Далели бо сабаби узрнок напардохтани маблағи истифодабарии манзили истиқоматӣ ва хизматрасониҳои коммуналӣ ҳолатҳои зерин шуда метавонад:

- муҳлати тулонӣ ба таъхир мондани пардохти музди меҳнат ва нафақа;
- шароити моддии вазнини кироиягир ва аъзоёни оилаи ӯ бо сабаби бекор мондан ва наёфтани ҷойи кор новобаста аз ҷораҳои андешидашуда;
- бемории кироиягир ва аъзоёни оилаи ӯ;
- дар ҳаёти оила мавҷуд будани шахсони маъҷуб, кӯдакони ноболиғ ва ғайра.

22. Тибқи асосҳои дар моддаҳои 74 қисми 2 ва 82 қисми 2 Кодекси манзил пешбинишуда бо талаби кироиядеҳ ва дигар шахсони манфиатдор шартномаи кироияи иҷтимоии манзили истиқоматӣ метавонад бекор карда шуда, кироиягир ва аъзоёни оилаи ӯ аз манзили истиқоматӣ бе додани манзили истиқомати дигар бо тартиби судӣ кӯчонида шаванд.

Суд, судяҳо бояд дар назар дошта бошанд, ки кӯчонидан аз манзили истиқоматӣ бе додани дигар манзили истиқоматӣ ҷораи ниҳой буда, танҳо дар сурати муайян намудани ҳолати мунтазам содир намудани амалҳои зиддиҳуқуқӣ ва гунаҳгорона аз ҷониби кироиягир ва аъзои оилаи ӯ, новобаста аз огоҳонии кироиядеҳ дар ҳама гуна шакл (хаттӣ ва шифоҳӣ) дар бораи бартараф намудани вайронкуниҳои содиршуда, ки онҳо бартараф накарданд, татбиқ карда мешавад.

Тахти мафҳуми вайрон ё хароб кардани манзили истиқоматӣ аз ҷониби кироиягир ё шаҳрвандони дигаре, ки барои амали онҳо ӯ ҷавобгар мебошад, амалҳои фаҳмида мешаванд, ки хусусияти доимӣ дошта, ба вайрон ё

харобшавии манзили истиқоматӣ, қисмҳои таркибии сохтори бинои манзили истиқоматӣ (тиреза, дар, фарш, шифт, тачҳизоти санитарии техникӣ ва ғайра) мақсаднок равона шудаанд.

Тахти мафҳуми қоидаи зисту зиндагии умумиро мунтазам вайрон намудани кироиягир ва аъзои оилаи ӯ, ки дар як хона ё як бино ҳамроҳ истиқомат кардани дигаронро имконнопазир мегардонад, амалҳои доимӣ ва такроршаванда вобаста ба истифодаи манзили истиқоматӣ, сарфи назар аз ҳуқуқ ва манфиатҳои қонунан ҳифзшавандаи шахсони дар ин бино ва ё биноҳои ҳамшафат истиқоматкунанда, инчунин вайрон намудани талаботи санитарии гигиенӣ, экологӣ, меъмурию шахрсозӣ, зиддисӯхтор, дигар талаботи қонунгузорӣ, қоидаҳои истифодабарии манзили истиқоматӣ фаҳмида мешавад (масалан гӯш кардани мусиқӣ, тамошои оинаи нилгун, навохтани асбобҳои мусиқӣ шабона, аз меъёри иҷозат додашуда баланд, ба ҷо овардани корҳои таъмиру сохтмонӣ ва дигар амалҳои, ки боиси вайрон намудани оромии шахрвандон ва хомӯшии шабона мегардад, вайрон намудани тартиботи ҷамъиятӣ ва ғайра).

Зери мафҳуми истифодабарии ғайрмақсадноки манзили истиқоматӣ истифодаи он на барои истиқомати шахрвандон, балки бо дигар мақсад (масалан, ҳамчун корхона, офис, анбор истифода намудан, ҷойгир намудани истеҳсолоти саноатӣ, нигоҳдорӣ ва парвариши ҳайвонот ва дигарҳо), яъне таъдил додани манзили истиқоматӣ ба ғайриистіқоматӣ фаҳмида мешавад.

Дар баробари ин бояд ба назар гирифта шавад, ки қонунгузор истифодабарии манзили истиқоматиро барои амалӣ намудани фаъолияти касбӣ ё соҳибқори инфирудӣ бо розигии соҳибмулк ва истиқоматкунандагони манзили мазкур манъ накардааст, агар он ҳуқуқу манфиатҳои қонунии шахрвандони дигар ва талаботеро, ки манзили истиқоматӣ бояд ҷавобгӯи онҳо бошад, вайрон накунад.

Шахсон бе додани манзили истиқоматии дигар дар он ҳолат бо асосҳои дар сарҳатҳои 3 ва 4 қисми 2 моддаи 74 Кодекси манзил пешбинишуда кӯчонида мешаванд, агар тадбирҳои огоҳонӣ ва таъсиррасонӣ дар ҳама гуна шакл (хаттӣ ё шифоҳӣ) натиҷа набахшанд.

23. Ҳангоми баррасии даъво оид ба мавриди баҳс қарор додани иваз намудани манзилҳои истиқоматӣ байни кироиягирони манзилҳои мазкур, ки тибқи шартномаи кироияи иҷтимоӣ пешниҳод шудаанд, бояд ҳолатҳои бо қарори кироиядеҳони дахлдор ва розигии хаттии кироиягирон ва аъзои болиғи оилаи онҳо амалӣ шудан, инчунин ҷой надоштани асосҳои дар моддаи 69 Кодекси манзил пешбинишуда, ки иваз намудани манзилҳои истиқоматиро манъ менамоянд, санчида шаванд.

Иваз намудани манзилҳои истиқоматӣ, шартҳои он ва мавриди баҳс қарор додани амал (беамалӣ)-и кироиядеҳ бо “Тартиби иваз намудани манзилҳои истиқоматии тибқи шартномаи кироияи иҷтимоӣ додашуда”, ки бо қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 29 майи соли 2023, №210 тасдиқ гардидааст, ба танзим дароварда шудааст. Ҳангоми ба миён омадани баҳс оид

ба масъалаҳои мазкур шахсони манфиатдор метавонанд ба суд бо тартиби муурофиаи даъвогӣ муроҷиат намоянд.

Иваз намудани манзилҳои истиқомати ба фонди истифодаи иҷтимоӣ мансуббуда ба манзилҳои истиқомати фондҳои шахсӣ (инфироӣ), махсусгардонидашуда ва ё истифодаи тижоратӣ дар Кодекси манзил пешбинӣ нагардидааст.

Агар иваз намудани манзилҳои истиқоматӣ бо вайрон кардани талаботи моддаҳои 68 ва 69 Кодекси манзил сурат гирифта бошад, он метавонад безътибор доништа шавад. Ҳамчунин иваз намудани манзилҳои истиқоматӣ бо асосҳои дигари пешбининамудаи қонунгузорӣ, аз ҷумла қонунгузори маданӣ оид ба безътибор дониستاني аҳдҳо (мисол, рӯякӣ будани иваз, таҳти фиреб ва дар натиҷаи гумроҳӣ баста шудани он) метавонад безътибор доништа шавад.

24. Суд, судяҳо бояд ба назар гиранд, ки ба манзилҳои истиқомати фонди манзили махсусгардонидашуда дохил мешаванд:

- манзилҳои истиқомати хизматӣ;
- манзили истиқоматӣ дар хобгоҳҳо;
- манзилҳои истиқомати низоми муассисаҳои хизматрасонии тиббию иҷтимоӣ;
- манзили истиқоматӣ барои ҷойгиркунии муҳоҷирони иҷборӣ ва гурезаҳо.

Истифодабарии манзили истиқоматӣ ба сифати манзили истиқомати махсусгардонидашуда танҳо пас аз мансуб дониستاني чунин манзил ба фонди манзили махсусгардонидашуда дар асоси қарори мақомоти давлатӣ ва ташкилоту муассисаҳои, ки фонди мазкурро идора мекунанд, амалӣ карда мешавад.

Асоси бастанӣ шартномаи кирои манзили истиқомати мушаххаси махсусгардонидашуда, ки барои маскун шудан ва истиқомат кардан дар манзили истиқоматӣ ҳуқуқ медиҳад, мувофиқи талаботи моддаи 90 Кодекси манзил қарори моликони ин манзилҳо ё мақомоту шахсони ваколатдорнамудаи онҳо мебошад.

Талабот оид ба безътибор дониستاني қарор дар бораи додани манзили истиқомати махсусгардонидашуда ва шартномаи кирои дар асоси он басташуда тибқи муқаррароти Кодекси маданияи Ҷумҳурии Тоҷикистон ва бо асосҳои дар моддаи 96 Кодекси манзил пешбинишуда, инчунин дигар санадҳои меъёрии ҳуқуқӣ ҳал карда мешавад.

Шартномаи кирои манзили истиқомати махсусгардонидашуда метавонад ҳар вақт бо розигии тарафҳо ё бо ташаббуси кироғир бекор карда шавад.

Дар ҳолати иҷро нагардидани уҳдадорихоӣ шартномаи кирои манзили истиқомати махсусгардонидашуда аз ҷониби кироғир ва аъзои оилааш, ки бо ӯ якҷоя истиқомат мекунанд, инчунин дар ҳолатҳои пешбининамудаи қисми 2 моддаи 74 Кодекси манзил шартномаи мазкур мумкин аст бо талаби кироғидеҳ тибқи тартиби судӣ бекор карда шавад.

Дар ҳолатҳои бекор ё қатъ гардидани шартномаи кирои манзили истиқоматии махсусгардонидашуда шахрвандон бояд манзили истиқоматиро ҳолӣ намоянд. Дар сурати саркашӣ намудан аз ҳолӣ кардани манзили истиқоматӣ онҳо бо тартиби судӣ бе додани манзили истиқоматии дигар кӯчонида мешаванд.

Гузаштани ҳуқуқи моликият ба манзили истиқоматии хизматӣ ё манзили истиқоматӣ дар ҳобгоҳ, инчунин додани ҷунин манзили истиқоматӣ ба идоракунии хоҷагидорӣ ё оперативии дигар шахси ҳуқуқӣ боиси қатъ гардидани шартномаи кирои ҷунин манзили истиқоматӣ мешавад, ба истиснои ҳолатҳои, ки молики нави ин манзили истиқоматӣ ё шахси ҳуқуқӣ, ки ба ӯ ин манзили истиқоматӣ гузаштааст, тарафи шартномаи меҳнатӣ бо қорманд-кироягари ин манзили истиқоматӣ бошад.

Агар зимни баррасии парвандаҳо муайян гардад, ки амали тарафҳо оқилона, одилона ва бовиҷдонона набуда, бо нияти расонидани зарар ба молик ё шахси дигар равона шудааст, инчунин сӯиистифода аз ҳуқуқ дар шакли дигар ҷой дорад, дар ин ҳолат суд, судяҳо метавонанд ҳимояи ҳуқуқи ба шахс тааллуқдоштаро пурра ё қисман рад намоянд, инчунин дигар ҷораҳои пешбиниамудаи қонунро татбиқ кунанд.

25. Ба суд, судяҳо тавзеҳ дода шавад, ки ба масъалаҳои таъмини ҳуқуқ ба манзил диққати махсус дода, ҳангоми ошкор намудани вайронкунии қонунгузори манзил, ҳуқуқ ва манфиатҳои қонунии субъектони муносибатҳои ҳуқуқи манзил, нисбат ба ташкилотҳои дахлдор ва шахсони мансабдор, ки ба он роҳ додаанд, бо баровардани таъинотҳои хусусӣ эътино зоҳир намоянд. Агар суд дар амали тарафҳо, дигар иштирокчиёни муурофия, шахси мансабдор ё дигар шахс аломати ҷиноятро ошкор намояд, маводи дахлдорро барои оғоз намудани парвандаи ҷиноятӣ нисбат ба қонунвайронкунанда ба мақомоти прокуратура ирсол менамояд.

26. Бо қабул шудани қарори мазкур, қарори Пленуми Суди Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи аз ҷониби судҳо татбиқ намудани қонунгузори манзил» аз 20 март соли 1997 аз эътибор соқит доништа шавад.

**Раиси Суди Олии
Ҷумҳурии Тоҷикистон**

Ш.Шоҳиён

**Котиби Пленум,
Судяи Суди Олии
Ҷумҳурии Тоҷикистон**

С. Ҳақимзода